

20 år med FoU Nordväst – *En jubileumsskrift*

FoU Nordväst, forsknings- och utvecklingscentret som startade som en satsning på kunskapsutveckling inom socialtjänsten, fyller 20 år i år. Det vill vi fira med en tillbakablick på de år som gått, några reflektioner kring organisationen och det omgivande samhället och en framåtblick till allt vi ser fram emot att genomföra. Denna skrift är utformad som ett lite längre tal till denna nyblivna 20-åring. Föräldrarna klingar nu i glaset för att framföra några väl valda ord. De börjar från början, med de förutsättningar som gjorde att just detta barn kom till världen och de berättar om vad jubilarerna hittills har gjort i sitt liv. Några andra viktiga vuxna som på olika sätt varit närvarande under 20-åringens liv kommer också få berätta om vad FoU Nordväst betytt för dem och för kunskapsutvecklingen inom socialt arbete. Avslutningsvis kommer några förhoppningar och tankar om vad som väntar i framtiden och såklart en stor skål!

_Tillblivelsen och småbarnsåren

Forskningsfältet socialt arbete expanderade under 1970-talet, med förhoppningar om att tillföra viktiga kunskaper och utveckla praktiken (Socialstyrelsen 2005). Embryot till FoU Nordväst påbörjar sin verksamhet redan 1999, men det var först 2002 som alla nuvarande åtta ägarkommuner, Ekerö, Järfälla, Sigtuna, Sollentuna, Solna, Sundbyberg, Upplands-Bro och Upplands-Väsby, kom med. Under de första åren drivs verksamheten i projektform och Institutionen för socialt arbete vid Stockholms universitet blev tidigt en viktig samarbetspartner, bland annat genom initiativet Centrum för Kunskapsutveckling i Praktiken (CKP: Sthlm). Här skulle långsiktig kunskapsutveckling ske, med tät samverkan mellan socialtjänstens personal och forskare och lärare i socialt arbete. Under arbetet inom CKP tog man emot över 50 olika förslag på projekt från ägarkommunerna varav fyra utvärderingar genomfördes mellan 2003 och 2005:

- Return – Ett öppenvårdsprogram för vuxna med en långvarig missbruksproblematik. (Sundbybergs individ och familjeförvaltning).
- Hyresrådgivningen i Solna – Särskilda insatser för boende med hyresskulder för att undvika framtida hyresskulder och vräkningar.
- Jourhemspoolen – En verksamhet där nio jourhem tar emot barn, ungdomar samt förälder-barnplaceringar.
- Boendestödet i Sollentuna – en beställar- och utförarorganisation.

Socialstyrelsen hade samtidigt fått i uppdrag av regeringen att ta fram ett utvecklingsprogram för socialtjänsten. Projektet fick namnet Nationellt stöd för kunskapsutveckling, och hade som syfte att skapa bättre kontakt mellan forskning, utbildning och praktik (Socialstyrelsen 2005). När Socialstyrelsen år 2005 följde upp CKP:s arbete konstaterades att det behövdes långsiktiga åtaganden för att nå resultat. Uppföljningen visade bland annat att det inte varit okomplicerat att genomföra lokalt förankrade, kvalificerade utvärderingar i tidsbegränsade projekt. De metoder som krävs för att utföra kvalificerade utvärderingar visar sig ofta vara svåra att tillämpa på de mindre kommunala verksamheter som finns, vilket gör att det tar längre tid än beräknat. För att skapa möjlighet till långsiktig lokal kunskapsproduktion permanentades därför FoU-verksamheten.

FoU Nordväst föddes under en babyboom med flera olika nationella initiativ för att främja samarbeten och lokal kunskapsutveckling.

_Tonårens identitetsprocesser

När det lilla FoU-barnet sedan lärt sig stå och gå, påbörjades identitetsarbetet i att hitta struktur och rutiner i vardagen. Alla ägarkommunerna behöver vara delaktiga och kontakten mellan FoU och kommunernas IFO-verksamheter måste gå åt bägge håll. Vilka regler som gäller och vem som har ansvar för vad, var frågor som ofta diskuterats runt middagsbordet och dialogen och kommunikationen har för det mesta fungerat bra. Det som blivit överenskommet och som FoU har som viktigaste regel att förhålla sig till är att uppdragen från kommunerna ska vara av gemensamt intresse och helst involvera flera av ägarkommunerna. En styrgrupp bestående av kommunernas socialchefer har ansvar för tillsyn och inflytande över arbetet. Här definieras de ekonomiska ramarna för verksamheten, men också prioritering av uppdrag. En annan viktig grupp i kommunikationen mellan FoU och kommunerna är FoU-rådet där kvalitetsutvecklare och utvecklingsledare från respektive kommun ingår. Ibland kan dock FoU ge sig ut på egna äventyr, till exempel kan enskilda ägarkommuner betala för att få en specifik frågeställning belyst. På liknande sätt händer det också att utomstående organisationer som Storsthlm eller ideella organisationer anlitar FoU för olika uppdrag genom enskilda tidsbegränsade avtal. Den unge FoU:s identitet formades alltså i högsta grad i relation till kommunerna – den närmiljö som FoU växte och verkade i.

_FoU – En ung vuxen redo att ta sig an livet (FoU idag)

Idag har vi framför oss en verksamhet som står stadigt på sina två ben: F som i forskning och U som i (verksamhets)utveckling. Förutom att ha formats av sin närmaste omgivning, FoU-familjen i styrgruppen och FoU-rådet, finns också andra nätverk som är viktiga för FoU Nordvästs utveckling till en mogen 20-åring. Bland annat förekommer chefsnätverk med representanter från IFO:s olika områden: Barn, ungdom och familj, Försörjningsstöd och arbetsmarknad, Missbruk och beroende samt Socialpsykiatri. Då och då finns även socialsekreterarnätverk som samlas kring olika teman som exempelvis ”Unga vuxna” och ”Familjehemsnätverket”. De mest varaktiga nätverken under FoU Nordvästs uppväxt har varit BBiC-nätverket (dokumentationssystemet Barns Behov i Centrum) och ASI-nätverket (utredningsverktyget Addiction Severity Index) som består än idag.

Totalt har FoU publicerat 130 rapporter under sina 20 år. Här är några exempel av produktionen:

- I skuggan av Fadime och socialsekreterares arbete med hedersvåld (2006)
- Fattiga familjer (2012)
- ASI-intervjun ur ett klientperspektiv - ”Mitt liv fick plats i intervjun” (2015)
- Den sociala barnvården i Stockholm – Behov, utredningar, insatser, uppföljning och brukardelaktighet 2013-2015 (2016)
- Stöd till ensamkommande barn och ungdomar – Perspektiv och erfarenheter (2018)
- Coronakrisens påverkan på socialtjänsten - april t.o.m. september 2020 (2020)
- Placerade barn och ungas tillgång till hälso-, sjuk- och tandvård i Stockholms län (2021)
- Placerade barn och ungas upplevelse av delaktighet. En brukarundersökning (2022)

Dessa rapporter är bara en bråkdel av FoU Nordvästs samlade produktion över åren, men speglar bredden på frågor som behandlats som verksamhetens långa relation med det kommunala IFO-arbetets nutidshistoria. De reflekterar också FoU:s styrka som ung vuxen; en ungdomlig nyfikenhet för det som sker här och nu, i kombination med en trygg grund och identitet i grundläggande sociala problemen såsom fattigdom, missbruk och bostadsfrågor.

_Andra viktiga vuxna för FoU Nordväst

Talet till 20-åringen börjar närma sig sitt slut och vi avslutar med att ge röst åt några av dem som har berörts av FoU Nordväst på olika sätt. Vad har några av 20-åringens andra viktiga vuxna att säga om sina erfarenheter av att ha arbetat med FoU Nordväst och vad säger de om framtiden för FoU och dess kommuner?

FoU-verksamheten innebar bland annat att det blev tydligt att forskning var viktigt för professionen.

Therese Thorell: Fd FoU-råd och förvaltningsledare för kvalitet och säkerhet inom socialförvaltningen i Järfälla kommun.

Jag har faktiskt varit med från början och kommer ihåg när FoU Nordväst öppnade! FoU-verksamheten innebar bland annat att det blev tydligt att forskning var viktigt för professionen. En utmaning i det sociala arbetet jag dock upplever även fortsättningsvis är att genom forskning tydligt visa på vad som fungerar. Jag tycker att FoU ska vara en självklar samarbetspartner när man planerar för utveckling, ett stöd vid analys av vilken väg man bör ta, vilken forskning/kunskap som finns, att de ska kunna stötta vid implementering men kanske framförallt ha en viktig roll i uppföljning. Kommunernas socialtjänst behöver ofta också samarbeta med hälso- och sjukvård och jag hoppas på att samarbetet med regionen kan utvecklas, vilket jag tror det kommer att göra i och med samlokalisering med FoU Nu.

Det är viktigt att synliggöra den erfarenhetsbaserade kunskapen.

Anders Arnsvik: tidigare medarbetare FoU Nordväst socionom med en master i socialt arbete.

FoU Nordväst har haft och har stor betydelse när det gäller lokal och praktisk forskning och utveckling. En styrka är att man ”håller örat mot marken” och kan vara relativt snabba att anpassa verksamheten och genomföra uppdrag utifrån de behov som kommunerna har. FoU-enheten befinner sig i många avseenden i en unik skärningspunkt och utsiktspost, man befinner sig dels utanför verksamheterna men har samtidigt viss insyn, via nätverken, i kommunernas arbete och samtidigt finns man nära den akademiska forskningen. Det är viktigt att synliggöra den erfarenhetsbaserade kunskapen. Vi lever i ett tidevarv då erfarenhet från yrkesområdet haft en underordnad roll. Intressant i sammanhanget är att det idag finns tecken på att olika forskningsmiljöer börjar uppmärksamma detta faktum.

Kerstin Lidman: tidigare i styrgruppen för FoU Nordväst som socialchef i Sollentuna kommun.

Från år 1999 arbetade jag i Sollentuna kommun och såg lite mer på håll hur FoU Nordväst utvecklades. När jag 2009 blev socialchef fick jag ära ansvaret för verksamheten. När jag först fick ta över FoU kändes det osäkert. Det var svårt att förstå verksamheten. Det var som att det var FoU och kommunerna, men nu är FoU som en del av verksamheten. Det är otroligt viktigt att de som jobbar inom socialtjänsten känner att FoU är nära medarbetarna och de upplever att de är medskapande. Det är också viktigt att göra forskningen begriplig och att ställa sig frågan: Varför vill du ha informationen? Vad ska du använda den till? Vi har haft otroligt stor nytta av fältstudenterna. De har handletts av FoU och studenterna har studerat sådant som vi på socialtjänsten har efterfrågat men kanske inte alltid haft tid att ta reda på. En utmaning är att verksamheten är underfinansierad. De som arbetar där är människor med stort engagemang och de förväntas åstadkomma väldigt mycket men tvingas kämpa med ekonomin. En annan utmaning är att återföra resultaten till verksamheten och göra något av kunskapen. Det ansvaret vilar ju både på FoU och på kommunerna.

Maja Hagström: tidigare FoU-medforskare och anställd på Sollentuna kommun som processledare på förebyggande enheten för Barn och Unga.

Jag var medforskare på FoU Nordväst under åren 2018-2019 i projekt "Soc för unga" som handlade om att utvärdera implementering av undervisning om socialtjänsten i skolan med stöd av en lärarhandledning. Det jag minns mest är fokusgrupper med elever i olika åldrar som fått undervisning om socialtjänsten där de berättade vad de lärt sig, vilket var en hel del! Det var häftigt att höra dem berätta med sina egna ord om varför socialtjänsten finns och vad socialtjänsten kan hjälpa till med. Många av dem hade ingen kunskap alls före undervisningen och beskrev att den här kunskapen är väldigt viktig för barn och unga att ha för att de ska veta sina rättigheter och vilken hjälp som finns. Det blev en direkt återkoppling på det utvecklingsarbete jag bedrev i min ordinarie roll på förebyggande enheten och som jag inte hade kunnat få något annat sätt. Idag förstår jag vad praktisk forskning är mer på djupet och varför det är så viktigt. Forskning behöver göra nytta i praktiken, men praktiken behöver också göra nytta i forskningen. Där fyller FoU en väldigt viktig roll. Om jag fick drömma fritt skulle jag önska att FoU blir en ännu mer integrerad och självklar del av socialtjänstens verksamhet och arbete, och att socialtjänsten blir ännu mer integrerad och självklar del av FoU:s verksamhet. Jag skulle också önska att det fanns fler möjligheter att gå emellan forskning och praktik, på samma sätt som jag fick möjlighet att göra.

Det är otroligt viktigt att de som jobbar inom socialtjänsten känner att FoU är nära medarbetarna och de upplever att de är medskapande.

Forskning behöver göra nytta i praktiken, men praktiken behöver också göra nytta i forskningen. Där fyller FoU en väldigt viktig roll.

Katarina Piuva: Docent i socialt arbete och tidigare forskare på FoU under 2002-2011

Jag gjorde olika forskningsuppdrag, framför allt gällande den grupp inom socialtjänsten som har psykisk ohälsa. Kommunernas satsning på forskning och utveckling under tidigt 2000-tal var något positivt som hände, och ambitionerna var höga. Det var en väldigt bra arbetsplats med ett bra upplägg. Vi var en ganska liten arbetsgrupp på 5-6 personer och vi hade regelbundna möten med socialchefer och med en styrgrupp av intresserade praktiker från de olika kommunerna. Samtidigt så såg man ju vilka svårigheter som fanns inom kommunerna med den politiska organisationen och korta budgetperioder. Långsiktiga satsningar fick ofta stå tillbaka för kortare projekt. Tid och uthållighet är den största utmaningen och där kan FoU vara just den platsen där utrymme ges för implementering av långsiktiga forskningsprojekt och för att bevaka kvaliteten i socialtjänstens insatser. Då kan tjänstemän och chefer ta mera stöd och hjälp från forskningen och få argument för långsiktighet i diskussioner med politiken. Om man verkligen ska få ut någonting av det här så måste man ha en mer långsiktig plan med kommunerna. Vad vill vi uppnå? Är det bättre elevhälsa i skolan, är det bättre arbetsmetoder för missbruk, eller vad är det? Och sedan arbeta mot dessa långsiktiga mål. Om det finns mål som har stöd i Socialtjänstlagen och avtal mellan FoU och kommunerna som säkerställer längre tid för utveckling och analys så blir det svårare för nya politiker att säga att det där behöver vi inte.

Tid och uthållighet är den största utmaningen och där kan FoU vara just den platsen där utrymme ges för implementering av långsiktiga forskningsprojekt och för att bevaka kvaliteten i socialtjänstens insatser

Avslutningsvis en skål för 20-åringen och för framtiden

När vi nu höjer våra glas i en skål för den nybakade 20-åringen är det med förälderns ömma blick på hur fort det gick och hur mycket som hänt. Om vi liknar de drömmar och visioner som nyblivna föräldrar har med de förhoppningar som de avtalskrivande kommunerna hade för två decennier sedan undrar man: har förhoppningarna infriats? Har kanske något annat åstadkommits, som man då inte kunde förutse? Parallellt med dessa frågor vänder de skålande föräldrarna också blicken mot framtiden och försöker föreställa sig vad som väntar där. En sak är redan klar - det nyblivna samboskapet med FoU Nu som ägs av samma kommuner och regionen som arbetar med äldre- och funktionshinderfrågor. Och vad säger 20-åringen själv om framtiden?

Hos mig ska man få möjlighet att reflektera över sin praktik, nya tankar, lärdomar och inspiration till utveckling! Mitt fokus nu och framöver är vara en plats där man som medarbetare inom socialtjänsten känner att man på olika sätt kan få input från den lokala världen, Stockholms län, Sverige OCH från omvärlden. Jag ser verkligen framemot att både få grotta ner mig i det som händer här hemma i nordväst, och att spana ut i den stora världen emellanåt!

